waarſter van onſe geſondheid. Het zuur behoeft men in geen groote menigte te gebruiken, want een weinig is genoeg tot behoudeniſſe van de geſondheid. Viſch moet men vlieden als de peſt, maar jong vleis is beter. Een goede hooglandſe wyn, en ſomwyls een weinig gekruide brandewyn is mede niet vreemd. Men moet ook vrolyk zyn, en niet droefgeeſtig; en ſig by geſelſchap begevende, vermaken: want de droefheid is hier ten hoogſten ſchadelyk.

XIII. Hooft-stuk.

Van de lammigheid, Paralyſis *gezegt.*

I.

DE lammigheid, *Paralyſis* geſegt, heeft met de vorige ſiekte groote gemeenſchap, en daarom ſullen wy ſe op order alhier aanknoopen. Wanneer dan onſe vogten, op de wyze als voren verdikt zyn geworden, ſoo hebben wy geſegt, dat de ſelve ſeer traag loopen, het kan dan ook geſchieden, dat deze graad van verdikkinge wat hooger gaat, en niet langer loopen kan, zoo moeten de geeſten die in de herſenen zijn mede ſeer dik werden, en ſoo het al gebeurt, datſe in de zelve nog warm zynde, konnen door-vloeyen, en tot de zenuwen geraaken, zoo verlieſen zy allenxkens haar warmte, en werden dikker als doenſe nog in de herſenen waren, want de warmte hielſe doe vloeybaar, even als de ſode van het vleis, zoo lang

het

het warm is vloeybaar is „ maar koud werdende werd het dik en verlieſt zijn vorige vloeybaarheid.

II.

Wanneer dan dit in de zenuwen is, en niet verder kan loopen, wat is 'er anders te verrigten dan dat de beweginge van dat lid ganſchelijk ſtil ſtaat, want daar en kan geen toevloed der Animale vogten komen, waar door de beweginge meeſt geſchiet. Want we weten, en hebben zulx in onſe Inſtitutie klaar genoeg geleert, dat 'er de minſte beweginge in de ſpieren niet kan geſchieden, dan alleen door deze geeſten, welke nog gegenereert werdende, nog, ſoo s 'er al zijn, konnende tot het deel neder vloeyen, moet dat deel lam werden, dat is, van zijn behoorlyke beweginge ſtille ſtaan, even als een water-of wind-molen, ſoo lange daar geen water of wind is, moet noodſakelijk van zyn pligt ophouden. Dit is dan de geboorte van een lammigheid, die uit een ſcheur-buik voortkomſtig is.

III

En, alhoewel men eenige onderſcheiden daar in maakt, ſoo is de ſaak en de geneſinge de ſelfde, want het verſchil kan maar zyn, of generaal over het ganſche lighaam, of in eenig particulier deel. De generale beſlaat of beide ſijden van het lighaam, namelijk onder het hooft, of een van beiden, en 't gebeurt wel dat zelfs de herſenen daar niet vry van zyn, gelijk ik meer als eenmaal geſien heb.

De andere particuliere is in dit of dat lid, in een arm, been, tong, oog, oor &c. waar van ſommige nog verſcheide namen hebben, want in het oog noemt men het *Heldere-drop* oft *Gutta Serena*,

in het oor *Doofheid*, oft *Surditas* en diergelyke; dog de namen geven weinig, 't is genoeg alleen de saak te beschouwen en ons met ydele namen niet te laten ophouden, gelijk de ouden de memorie van de jeugt, daar mede beswaart hebben, en schynen mooy geweest te zyn, met de konst der Medicyne daar mede te blindhokken: nu ik benyde het haar niet, als sy maar wel genesen, daar komt het alles op aan.

IV.

Soo dese siekte met een belemmeringe der hersenen is, is 'er gevaar of van sterven, of van altyd gek te blyven, somtyds komen sy wel op, dog selden. En al is 't dat het met de hersenen wel staat, soo is het te vreesen datse al haar leven lam sullen blyven, al hoewel ik onlangs een jongetjen van ontrent twaalf jaar, alhier uit Engeland gebragt, volkomentlyk genesen heb, dat selfs buiten myn gissinge ging: dog kosten moet men in dese gelegentheid niet ontsien. Ik sag dat dit buiten myn gissinge was, om dat, als dese siekte in het begin niet geholpen werd, selden genesen werd, en daarom is dese siekte langduirig, en vereist wel voor de lyder een kapitaal, wyl hy incapabel is yets uit te werken, want gemeenlyk sy haar leven soo verslijten.

V.

De *genesinge* dan is *tweederlei*, of *uiterlyk* of *innerlyk*, en moeten beide te gelijk in het werk gestelt werden. Van buiten moet men met doordringelyke middelen soeken de ingepakte stoffe te verdunnen, los te maken, en tot een bequame vloeybaarheid

baarheid te brengen. Want innerlyke middelen konnen het bloed wel bequaam en vloeybaar maken, maar se konnen de verstoppingen niet ganschelijk weg nemen, om dat se van boven af aanstootende niet alleen konnen niet doordringen, en de ingepropte stoffe uitpersen, maar door dat persen werd de verstoppinge nog veel grooter, en swaarder te verdryven.

VI.

Dese uiterlyke middelen dan, seg ik, moeten doordringelijk zyn, dat is, sy moeten uit soodanige deeltjes bestaan, die ligt van de subtyle materie tot binnen in het lighaam kan mede gesleept werden, welke gemeenlijk warme middelen genoemt werden: de *Actuele* en de *Potentiele warmte*, van de ouden soo genoemt, zyn hier ten hoogsten noodig, waar door alles meerder aangeset werd.

VII.

De middelen dan, die dat konnen verrigten moeten bestaan uit fyne en vlugge deeltjes, gelyk als alle riekende dingen zyn: ten anderen uit een vlug zout, gelijk als daar veele middelen konnen gegeven werden ten dien einde strekkende: by voorbeeld de

Oleum terræ.
Laterum
Ceræ.
Succini.
Petræ.

Terebinthinæ.
Spicæ.
Laurinum.
Adipum genera.
Salia Volatilia.
Aromata.
Spiritus vini.
Caphora &c.

Voor de leerlingen willen we eenige recepten voorſchryven, die op verſcheide wyſe bereid zyn. 't Gene verlamt is daar toe kan men ſtovingen maken van brouwers draf of anders die uit de branders ketels komt, in welke men wel geheel of ten deelen in gaat leggen, na dat 'er veele of weinige deelen beledigt zijn, en het en is niet vreemd dat men daar wat Sal Armoniak met pot-aſſche by doet, om alle de fijne deelen ſoo van het actueele als potentiele vuur, des te beter binnen in het verlamde deel te brengen, want deſe ſtovinge moet ſeer warm zijn en dikmaals ververſt.

VIII.

Van gelyken kan men ſtovingen en pappen maken van *Braſiliſe peper*, *moſtaart*, *Tabak*, *Kampher*, *Look*, en voorts van al het gene doordringelijk is. Ik weet 'er die geneſen zyn alleen door een olie die met Look gekookt was, met welke de lydſter geduirig ſmeerde. Of men kan de volgende dingen gebruiken.

Spiritus

℞ *Spiritus vini*, unc. decem.
Spiritus Salis Armoniaci, drach. duas.
Miſce. Of

℞ *Olei Terebinthinæ*,
Laurini, āā. unc. unam.
Terræ, drach. duas.
Miſce.

Hier mede moet men dagelijks ſmeeren voor een heet vuur, en niet alleen de verlamde deelen, maar ſelfs ook het rugge graat, en verre boven de lammigheid.

IX.

Het vryven der deelen, en die te bewegen is voor al hoog nodig, want die beweginge maakt de ſtoffe los, en geeft gelegentheid om een meerdere geeſtvloeying daar in te brengen, het welke onder het ſmeeren genoegſaam geſchieden kan. Sommige leggen daar geduirig pleiſters op, maar wyl die op eer geſmeert zyn, en 't deel ſtyf werd, waar door men belet dat de deelen niet genoegſaam gebogen werden, kan ik niet goed vinden, ja hebbe ſelden bemerkt datſe voordeel by bragten.

X.

Dit ſy genoeg van de uiterlijke, laat ons de *innerlyke* mede eens beſigtigen, en deſe zijn meeſt gelegen in een verdunninge des bloeds, om namelijk alle ſlijm ten onderen te brengen en vloeybaar te maken, en dat het bloed of liever des ſelfs ſappen van boven ſagjes aanperſende, de verſtoppende ſtoffe uit-

uitperſte. Hier toe zyn dan alle *Alcalia* ſoo vlugge als vaſte zeer bequaam, en ſonder die kan de lyder niet geholpen werden. Hier toe zyn dan de *Decocta ex Salſa Parilla* en *China* ſeer dienſtig, als ook van die uit *Guaiacum* en *Saſſaphras* gemaakt, welke geduirig moeten gedronken werden. Item het Theé-water, Coffeé, Sali-water en ſulke diergelijke, welke warm gedronken werden, doen mede veel voordeel, want de warmte tot in het binnenſte kabinet doordringende maakt in alle deelen, die het tegen komt een bewegelijkheid; en wyl het warme water een groote aanvoerder is, werd deſe taaye ſlijm niet alleen beweeglyker, maar ſelfs vloeybaarder, het welke een effect is, dat we ſogten uit te werken.

XI.

Behalven deſe kan men de vlugge *Salia Volatilia* gebruiken, waar van wy te voren genoegſaam geſproken hebben. Het gebruik van de *Gummi Ammoniacum*, is mede niet vreemt, als ook alle de *Martialia*, van gelyken ook de *Mercurialia* en al het gene ontdoet.

XII.

De ſpyſe ſy ligt-verteerende van jong vleis-ſap, en vleis ſelver, hoenders, kapoenen. Slymige ſpys, en die zuur en zout is, moet men vlieden. Een goede rype Franſe wyn, is vry wat beter, als die men Rinſche noemt. Vers bier ſy goed om te drinken. Soo men eenige oefeninge kan doen moet men die in 't werk ſtellen, want de beweginge maakt alle vadſe en ſlijmige vogten dun en beweeglijk, dat door ſtil zyn niet en kan geſchieden. Ook moet men vrolijk zyn, en geenſins treurig of droefgeeſtig, want ſulx veragtert de geneſinge.

XIV. HOOFT-